

ВЕГЕТАТИВНЕ РОЗМНОЖЕННЯ СТЕБЛОВИМИ ЖИВЦЯМИ РОСЛИН РОДУ PYRACANTHA M. ROEM.

*Наведено результати дослідів з вегетативного розмноження стебловими живцями рослин роду *Pyracantha M. Roem.* Найефективнішим способом розмноження стебловими живцями є зелене живцювання з використанням гетероауксину як стимулятора ризогенезу. Крацим субстратом є субстрат KTS (2 : 1 : 1).*

Основним завданням розмноження декоративних рослин є збереження генофонду колекцій інтродукованих рослин та вирощування садивного матеріалу для використання у зеленому будівництві.

До перспективних інтродуцентів належать вічнозелені рослини роду *Pyracantha M. Roem.*, який налічує 7 видів, підродина Яблуневі (*Maloideae*) родини Розові (*Rosaceae*) [2]. Ареал видів цього роду охоплює територію від південно-східної Європи до Гімалаїв та Центрального Китаю [6]. В Україні на Південному березі Криму трапляється лише один дикорослий вид — *Pyracantha coccinea M. Roem.* та три види (*P. angustifolia* (Franch.) Schneid., *P. crenato-serrata* (Hence) Rehd., *P. crenulata* (D. Don) Roem.) культивують у ботанічних садах і парках [3].

У декоративному садівництві піраканти незамінні при створенні кам'янистих садів, солітерів, бордюрів, живоplotів, підпирних стінок та інших елементів ландшафтних композицій, при оформленні галявин. Вони добре переносять обрізку.

За даними Б.С. Єрмакова [4], З.Я. Іванової [5], Л.С. Плотнікової, Т.В. Хромової [10], М.Т. Тарасенка [11], для багатьох цінних декоративних дерев найефективнішим способом розмноження є вегетативний. Вегетативне розмноження сприяє прискореному вирощуванню саджанців деревних і кущових інтродуцентів зі збереженням цінних

господарсько-біологічних ознак. Найперспективнішим є розмноження стебловими живцями, яке ґрунтується на регенерації додаткових коренів [8]. Цей спосіб розмноження дає можливість масово вирощувати кореневласні саджанці і прискорювати строки цвітіння та плодоношення рослин.

Метою досліджень був пошук способів удосконалення методів вегетативного розмноження видів та форм роду *Pyracantha*.

Матеріали та методи

Об'єктами досліджень були види та форми роду *Pyracantha* (*Pyracantha coccinea*, *P. crenato-serrata*, *P. coccinea* 'Orange triumph') — які вирощуються в Національному дендропарку "Софіївка" НАН України.

Дослідження виконували з урахуванням методичних рекомендацій О.В. Білик [1], З.Я. Іванової [5], М.Т. Тарасенка [9], Р.Х. Турецької [11] в умовах штучного туману та відкритого ґрунту впродовж 2005–2008 рр.

Використовували зелені, напівздерев'янілі та здерев'янілі живці. Відбирали з освітлених ділянок крони різнотипні пагони середньої сили росту, переважно з добре розвинутими пазушними бруньками, розміщеними на приростах минулого і позаминулого року. Живці завдовжки 5–15 см нарізали секатором з нижньої, середньої і верхньої частини пагона. Нижній зріз робили під брунькою навскіс під кутом 40–50°, а верхній — безпосередньо над брунькою. Зелені

живці заготовляли з II декади червня до II декади липня, напівздерев'янілі — з II декади липня до II декади серпня. Вимірювання проводили через 3 міс після вкорінення.

Заготовляли три типи здерев'янілих живців у три строки: грудень, лютий, квітень. Заготовлені у грудні та лютому живці зберігали у холодному підвалі під шаром вологої тирси, а навесні висаджували у підготовлені гряди холодних парників. Живцювання також проводили по мерзлоталому ґрунту у грудні. Живці нарізали з нижньої, середньої і верхньої частини пагона. Використовували стимулятор ризогенезу "Корневін".

Як стимулятори ризогенезу у живців піраканти використовували такі розчини: 3-індоліл-3-оцтову кислоту (гетероауксин) — 100 мг/л, "Чаркор" 0,001% (при експозиції 12–24 год), порошок "Корневін". Контрольні живці не обробляли ростовими речовинами, а витримували 12–24 год у воді.

На вихід обкорінених живців значною мірою впливає склад субстрату. Нами випробувано такі субстрати: у холодних парниках — суміш торфу та чистого річкового

піску (1 : 2), у штучному тумані — чистий річковий пісок, торф'яний субстрат КТС (2 : 1 : 1), торф'яні таблетки. За рекомендаціями З.Я. Іванової вологість підтримували на рівні 60–70% від повної вологоємності [5].

Результати та обговорення

Види роду *Pyracantha* мають досить високу коренеутворюючу здатність. На місці зрізу спочатку утворювався рановий калюс, потім на заглибленій у субстрат частині живця відбувалося розростання тканин частково чи суцільно. Здебільшого корені утворювалися в тканинах живця і проростали крізь калюс. Корені у піраканти можуть з'являтися вздовж усієї заглибленої частини живця та утворювати мички.

Установлено, що застосування стимуляторів росту прискорює та поліпшує обкорінення живців. За нашими спостереженнями, найкращі результати з обкорінення зелених живців піраканти отримано при використанні гетероауксину у концентрації 100 мг/л (табл. 1). Відсоток обкорінення

Таблиця 1. Обкорінення зелених живців рослин роду *Pyracantha* M. Roem. залежно від стимулятора ризогенезу

Варіант	Тривалість обкорінення, діб			Обкорінення, %			Довжина коренів на одній рослині, см			Середня маса коренів однієї рослини, г			Середній приріст пагонів однієї рослини, см		
	<i>P. coccinea</i>	<i>P. crenato-serrata</i>	<i>P. coccinea</i> 'Orange triumph'	<i>P. coccinea</i>	<i>P. crenato-serrata</i>	<i>P. coccinea</i> 'Orange triumph'	<i>P. coccinea</i>	<i>P. crenato-serrata</i>	<i>P. coccinea</i> 'Orange triumph'	<i>P. coccinea</i>	<i>P. crenato-serrata</i>	<i>P. coccinea</i> 'Orange triumph'	<i>P. coccinea</i>	<i>P. crenato-serrata</i>	<i>P. coccinea</i> 'Orange triumph'
Гетероауксин (100 мг/л)	8–14	8–14	6–12	95 ± 2,7	95 ± 3,2	96 ± 3,6	187,4 ± 17,3	187,2 ± 17,1	188 ± 17,2	2,25 ± 0,8	2,27 ± 0,9	2,5 ± 0,33	2,5 ± 0,8	2,5 ± 0,6	2,8 ± 0,9
Корневін (пудра)	8–14	8–14	6–12	89 ± 2,5	87 ± 2,3	91 ± 3,2	167,2 ± 15,2	167,0 ± 15,6	170 ± 16,5	1,38 ± 0,5	1,37 ± 0,7	1,42 ± 0,5	1,5 ± 0,3	1,4 ± 0,2	1,5 ± 0,3
Чаркор (0,001%)	10–16	10–16	8–14	84 ± 4,2	82 ± 2,6	88 ± 2,3	158,5 ± 14,7	157,0 ± 14,0	160 ± 15,1	1,03 ± 0,13	1,02 ± 0,12	1,4 ± 0,6	1,1 ± 0,1	1,2 ± 0,1	1,2 ± 0,2
Контроль	14–22	14–22	10–18	76 ± 3,2	76 ± 3,1	78 ± 2,4	93,2 ± 12,1	90,4 ± 5,5	105 ± 13,1	0,65 ± 0,01	0,62 ± 0,05	0,76 ± 0,04	0	0	0,6 ± 0,1

Таблиця 2. Обкорінення напівздерев'янілих живців рослин роду *Pyracantha* М. Роем. залежно від стимулятора ризогенезу

Варіант	Тривалість обкорінення, діб			Обкорінення, %			Довжина коренів на одній рослині, см			Середня маса коренів однієї рослини, г			Середній приріст пагонів однієї рослини, см		
	<i>P. coccinea</i>	<i>P. crenato-serrata</i>	<i>P. coccinea</i> 'Orange triumph'	<i>P. coccinea</i>	<i>P. crenato-serrata</i>	<i>P. coccinea</i> 'Orange triumph'	<i>P. coccinea</i>	<i>P. crenato-serrata</i>	<i>P. coccinea</i> 'Orange triumph'	<i>P. coccinea</i>	<i>P. crenato-serrata</i>	<i>P. coccinea</i> 'Orange triumph'	<i>P. coccinea</i>	<i>P. crenato-serrata</i>	<i>P. coccinea</i> 'Orange triumph'
Гетеро-ауксин (100 мг/л)	8–14	8–14	6–14	90 ± 2,5	93 ± 2,2	94 ± 2,6	175,4 ± 17,2	176,2 ± 17,6	198 ± 20,1	1,72 ± 0,5	1,57 ± 0,4	2,7 ± 0,9	1,5 ± 0,4	1,5 ± 0,4	1,5 ± 0,6
Корневін (пудра)	8–14	8–14	6–14	85 ± 1,9	84 ± 2,1	85 ± 2,5	165,2 ± 15,2	159 ± 14,7	166 ± 16,3	1,41 ± 0,2	1,41 ± 0,3	1,45 ± 0,4	1,3 ± 0,2	1,0 ± 0,2	1,6 ± 0,6
Чаркор (0,001%)	10–16	10–16	8–16	82 ± 3,2	84 ± 2,2	84 ± 2,1	138,4 ± 14,7	138,1 ± 14,4	142 ± 15,5	0,73 ± 0,13	0,72 ± 0,05	1,1 ± 0,2	1,4 ± 0,3	0,9 ± 0,05	1,4 ± 0,4
Контроль	16–22	16–22	14–20	75 ± 2,9	76 ± 2,1	78 ± 2,2	83,2 ± 9,5	80,5 ± 8,4	90,3 ± 9,2	0,35 ± 0,01	0,28 ± 0,03	0,76 ± 0,05	0	0	0,3 ± 0,01

становив 95 %. Початок та масове обкорінення відбувалося на 6–8 діб раніше, ніж у контролі. Різниця у середній довжині коренів становила близько 58 см, у середній масі коренів — 1,5 г, у середньому прирості пагонів — 1,5–2,0 см. Строки найкращого обкорінення зелених живців для видів та форм роду *Pyracantha* припадають на II декаду червня — I декаду липня, однак вони можуть зміщуватися залежно від погодних умов.

Оптимальними строками для обкорінення напівздерев'янілих живців є I–III декада липня. Кращі результати обкорінення напівздерев'янілих живців піраканти отримано при застосуванні гетероауксину (табл. 2). Кращими субстратами були субстрат KTS (2 : 1 : 1) та торф'яні таблетки — 100 % обкорінення. Маса, кількість та загальна довжина коренів живців піраканти були найкращими у разі використання субстрату KTS (табл. 3).

Значних позитивних результатів з обкорінення по мерзлоталому ґрунту ми не

отримали. Через 8 міс відсоток обкорінення живців становив від 4,7 до 24 % (табл. 4). Саджанці, отримані із живців з нижньої частини пагона, мали від 4,7 до 12 % обкорінення, із середньої частини — від 12,3 до 18,2 %, з верхньої — від 18,5 до 24 %.

Живці, заготовлені взимку, при зимовому зберіганні утворюють калюс і характеризуються досить високою здатністю до виживання, однак втрати при зимовому зберіганні становили до 10 % від загальної кількості заготовлених живців. Травмування маточних рослин у зимовий період несприятливо впливає на їхню зимостійкість, тому перевагу слід надавати весняним строкам заготівлі. Заготовлені живці висаджували в холодні парники в II декаді квітня. Оцінювали результат через 1 рік. Відсоток обкорінення становив від 40 до 72,5 % (табл. 5).

Висновки

На основі проведених досліджень встановлено, що кращу регенераційну здатність мають зелені живці.

Таблиця 3. Обкорінення напівздерев'янілих живців рослин роду *Pyracantha* M. Roem. в умовах штучного туману залежно від субстрату

Варіант	Обкорінення, %			Середня довжина коренів однієї рослини, см			Середня маса коренів однієї рослини, г		
	<i>P. coccinea</i>	<i>P. crenato-serrata</i>	<i>P. coccinea</i> 'Orange triumph'	<i>P. coccinea</i>	<i>P. crenato-serrata</i>	<i>P. coccinea</i> 'Orange triumph'	<i>P. coccinea</i>	<i>P. crenato-serrata</i>	<i>P. coccinea</i> 'Orange triumph'
KTS (2 : 1 : 1)	100	98 ± 4,1	100	235,0 ± 23,6	232,0 ± 20,2	246,0 ± 24,5	4,41 ± 1,1	4,6 ± 1,2	5,2 ± 1,4
Торф'яні таблетки	99 ± 4,3	98 ± 4,1	100	167,0 ± 16,5	167,0 ± 16,2	169,0 ± 17,2	2,18 ± 0,9	1,8 ± 0,4	2,45 ± 0,2
Річковий пісок, суміш торфу (рН 6,7)	90 ± 2,4	93 ± 3,4	94 ± 3,5	175,4 ± 18,2	176,2 ± 18,6	198,0 ± 20,1	1,72 ± 0,5	1,57 ± 0,3	2,7 ± 0,12
Пісок	75 ± 3,1	78 ± 3,6	76 ± 3,1	83,2 ± 8,5	80,5 ± 6,4	90,3 ± 7,2	0,35 ± 0,01	0,28 ± 0,02	0,76 ± 0,15

Таблиця 4. Обкорінення здерев'янілих живців *P. coccinea* M. Roem. залежно від частини пагона, з якої їх заготовляли

Частина пагона	Тривалість обкорінення живців, дні		Обкорінення, %		Середня довжина коренів однієї рослини, см		Приріст пагонів однієї рослини, см	
	Контроль	Корневін	Контроль	Корневін	Контроль	Корневін	Контроль	Корневін
Нижня	60 – 70	58 – 66	4,7 ± 1,2	12,0 ± 1,4	4,41 ± 0,1	20,6 ± 1,8	0	0
Середня	60 – 70	58 – 66	12,3 ± 1,9	18,2 ± 1,1	23,7 ± 1,9	56,0 ± 2,9	0	0
Верхня	50 – 60	45 – 55	18,5 ± 2,2	24,0 ± 2,1	28,0 ± 2,5	77,0 ± 3,5	1,2 ± 0,2	1,8 ± 0,8

Таблиця 5. Регенераційна здатність та обкорінення здерев'янілих живців *P. coccinea* M. Roem., оброблених "Корневіном", залежно від строків заготівлі

Строк заготівлі	Обкорінення, %		Середня довжина коренів однієї рослини, см		Приріст пагонів однієї рослини, см	
	Контроль	Корневін	Контроль	Корневін	Контроль	Корневін
Грудень	40,1 ± 2,4	52,2 ± 2,8	14,2 ± 1,9	28,1 ± 1,8	20,3 ± 1,7	22,0 ± 1,8
Лютий	40,2 ± 2,3	52,2 ± 2,7	15,2 ± 2,1	26,4 ± 1,2	21,2 ± 1,9	22,0 ± 1,9
Квітень	63,5 ± 3,1	72,5 ± 3,2	28,4 ± 1,7	42,2 ± 2,0	24,2 ± 2,1	24,5 ± 2,2

Відсоток обкорінення без використання стимуляторів росту становив 72,5 %. Із синтетичних регуляторів росту кращим виявився гетероауксин (100 мг/л).

Різниця в обкоріненні між обробленими зеленими і напівздерев'янілими живцями становила до 15 %.

Найкращим субстратом для обкорінення є субстрат KTS (2 : 1 : 1) та торф'яні таблетки, при використанні яких вдалося отримати 100 % обкорінення.

Виявлено залежність результатів обкорінення піраканти від строків заготівлі здерев'янілих живців.

Найкраще обкорінювалися живці із одnorічного приросту з дворічною основою, заготовлені в квітні, тому перевагу слід надавати весняним строкам заготівлі. При цьому не виникають складності з тривалим зберіганням живців та менше шкоди завдає маточним рослинам.

1. *Бильяк Е.В.* Размножение древесных растений стеблевыми черенками и прививкой. — К.: Наук. думка, 1993. — 93 с.

2. *Деревья и кустарники, культивируемые в Украинской ССР* / Под ред. Н.А. Кохно. — К.: Наук. думка, 1986. — С. 539–541.

3. *Деревья и кустарники СССР, дикорастущие, культивируемые а перспективные для интродукции.* Ч. III. — М.; Л.: Изд-во АН СССР, 1954. — С. 507–511.

4. *Ермаков Б.С.* Размножение древесных и кустарниковых растений зеленым черенкованием. — Кишнев: Штиинца, 1981. — 224 с.

5. *Иванова З.Я.* Биологические основы и приемы вегетативного размножения древесных растений стеблевыми черенками. — К.: Наук. думка, 1982. — 288 с.

6. *Колесников А.И.* Декоративная дендрология. — М.: Лесн. пром-сть, 1974. — 590 с.

7. *Косенко І.С.* Ліщини в Україні / За ред. проф. М.А. Кохна. — К.: Академперіодика, 2002. — 266 с.

8. *Кренке Н.П.* Регенерация растений. — М.: Новая деревня, 1950. — С. 682.

9. *Методичні рекомендації з розмноження деревних та кущових рослин.* Ч. III. Покритонасінні (листопадні дерева, кущі, ліани) / В.К. Балабушка, В.К. Горб, О.К. Дорошенко та ін. — К.: Фітосоціоцентр, 2004. — 40 с.

10. *Плотникова Л.С., Хромова Т.В.* Размножение древесных растений черенками. — М.: Наука, 1981. — 56 с.

11. *Тарасенко М.Т.* Размножение растений зелеными черенками. — М.: Колос, 1967. — 352 с.

12. *Хржановский В.Г.* Курс общей ботаники. — М.: Высш. шк., 1982. — 384 с.

Рекомендував до друку
С.І. Кузнецов

Т.В. Сергеева

Национальный дендропарк "Софиевка" НАН
Украины, Украина, г. Умань

ВЕГЕТАТИВНОЕ РАЗМНОЖЕНИЕ СТЕБЛЕВЫМИ ЧЕРЕНКАМИ РАСТЕНИЙ РОДА PYRACANTHA M. ROEM.

Представлены результаты опытов по вегетативному размножению стеблевыми черенками растений рода *Pyracantha* M. Roem. Наиболее эффективным методом размножения стеблевыми черенками является зеленое черенкование с использованием гетероауксина как стимулятора ризогенеза. Лучший субстрат — субстрат KTS (2 : 1 : 1).

T.V. Sergeeva

National Arboretum *Sofiyivka*,
National Academy of Sciences of Ukraine,
Ukraine, Uman

VEGETATIVE PROPAGATION BY STEM CUTTINGS OF PLANTS OF GENUS PYRACANTHA M. ROEM.

Results of vegetative propagation by stem cuttings plants of genus *Pyracantha* M. Roem. are given. The most effective method of propagation by stem cuttings is green cuttings using heteroauxin as a stimulator of rhizogenesis and the best substratum is KTS (2 : 1 : 1).